

aalcultuur

Leonie Cornips (1960, Heerlen), bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de Universiteit Maastricht, doet onderzoek naar de relatie tussen de gesproken talen en dialecten in Limburg en de identiteit die eraan ontleend wordt. Hier doet ze tweewekelijks persoonlijk verslag van haar zoektocht.

Taal en emoties

Als eentalige kan ik er zelf niet over meespreken maar dialectsprekers vertellen me vaak dat zij voor hun beide talen - het dialect en het Nederlands - verschillende gevoelens hebben. Tweetaligen hebben dus blijkbaar iets wat eentaligen, zoals ik, moeten missen. Wiel Kusters maakte vorig jaar in een lezing een onderscheid tussen het Kerkraads als zijn moedertaal en het Nederlands als vaders taal. Zelfs een eentalige begrijpt onmiddellijk wat hij met dit onderscheid bedoelt: in de moedertaal lukt het beter om iets uit te drukken dan in de vaders taal.

Guus Urlings verwoordde het in zijn column als volgt: 'de moedertaal heeft een dimensie die de vaders taal mist. Een dimensie die voornamelijk emotioneel is. Ik voel het tenminste wel eens zo'. Sindsdien ben ik gefascineerd in het onderscheid dat tweetaligen tussen moedertaal en vaders taal beleven. We weten dat iemand zeer gemotiveerd is om uit liefde de taal van de ander te leren spreken. Zo schrijft een puber op de website van Girlscene: *vreuger hub ig al tied plat gekalt mer deurch sjoel bin ich nederlands goan proaten, mer de jonge dea ich leuk ving proat ouch plat, dus ig ving dat ich ut weer mot lere...*

Is het inderdaad zo dat tweetaligen zich emotioneel meer hechten aan de taal die ze vanaf geboorte mee hebben gekregen dan een tweede taal die ze later leren? Wonderlijk genoeg bestaat hierover nauwelijks taalkundig onderzoek. Nu is dat onderzoek ook lastig, want wat betekent het precies als een tweetalige zegt dat een dialect of Turks een diepere emotionele betekenis heeft dan het Nederlands. Heeft het ermee te maken dat je in het dialect of Turks eleganter of soepeler kan uitdrukken? Of dat het een middel is om je verbondenheid met je familie, streek of land te bestendigen en vernieuwen? Of omdat je in je moedertaal wel ruzie kan maken en vloeken en in je vaders taal niet? In elk geval hebben hersenwetenschappers vastgesteld dat bepaalde hersenstructuren, en met name de amygdala, emoties oproepen en uitvoeren. Onderzoekers geïnteresseerd in de relatie tussen het brein en taal vinden dat tweetaligen zich in de ene taal ang-

stig kunnen voelen maar in de andere zelfverzekerd. Ook kunnen tweetaligen in de ene taal blozen of zweten maar in de andere niet. Uit psychoanalyse blijkt dat cliënten in hun eerste taal emotioneler, spontaner en in sommige gevallen banger zijn en in hun tweede taal afstandelijker. Toch laat nader onderzoek zien, hoe schaars dan ook, dat de relatie tussen talen en emoties veel complexer is dan de leeftijd waarop iemand talen leert. Tweetalige volwassenen die thuis in een traumatische situatie opgroeiden, beleven de eerste taal vaak niet als moedertaal. Het blijkt voor

iedere persoon anders te zijn of en hoe zeer iemand zich emotioneel aan zijn talen hecht. Het emotioneel hechten heeft meer te maken met hoe kinderen en volwassenen talen leren. De amygdala is geactiveerd als mensen een taal in een betekenisvolle situatie leren. Een peuter heeft succes als moeder bij zijn uiting 'moede zitten' bij of naast hem gaat zitten. Dit succes wordt als waardering in het emo-

tionele geheugen vastgelegd. Deze taal voelt dan - ook later als volwassene - als emotioneel, lichamenlijk en natuurlijk. Maar dit emotioneel geheugen blijft buiten schot als kinderen en volwassenen een taal buiten een alledaagse, betekenisvolle situatie leren, zoals bij het vertalen en onthouden van Latijnse woorden op school gebeurt. Deze taal is dan een vaders taal: afstandelijk en soms zelfs kunstmatig. De emotionele gehechtheid is trouwens wel veranderlijk. Personen kunnen door omstandigheden besluiten hun moedertaal nooit meer te spreken. Laura Starink schrijft in haar onlangs gepubliceerde boek *Duitse wortels* dat haar Duitstalige moeder uit Silezië nooit meer die taal wilde spreken na de oorlog. Het is de wisselwerking van externe omstandigheden, het je wel of niet willen identificeren met die ander en die amygdala dat juist die ene taal(en) als moedertaal en die andere als vaders taal(en) voelt. In feite denk ik dat dit ook voor mij geldt: het gesproken 'Huillands' voelt nog steeds als mijn moedertaal en het Nederlands van het NOS journaal als vaders taal. (zie: Aneta Pavlenko 2005 *Emotions and multilingualism*. Cambridge University Press).

TAALCULTUUR

LEONIE CORNIPS

l.cornips@mgl.nl